

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető
minden közlemény
a szerkesztőséghez Jókai-
uteza 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és
szétküldésére vonatkozó összes
megkeresések **Karai Sándor**
tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.)
intézendők.

Ének a reformatio évfordulójára.

Irta és megzenésítette : *P. Nagy Zoltán*; debreceni ev. ref. tanítóképezdei tanár.

(Élékelte a tanítóképezdei énekkar 1903. okt. 31-én a Nagytemplomban.)

*Hatalmas Istene az erős egeknek!
Ura a villámnak, vésznek, fergetegnek,
Hálás szivünk buzgó imádságát,
Óh hallgasd meg, óh hallgasd meg!*

*Széttörted a lelkünk békóit, láncait,
Hogy tisztult elmével lássuk alkotásid.
Ünnepén az ujjászületésnek,
Óh légy velünk, óh légy velünk!*

*Erős hitet adtál a választottaknak :
Bár könny, vér, rabbilincs mutatá az utat,
Vissza nem rettentek.
Szent akaratodból világot gyujtának,
Sötétben sinylődő eszmének, vallásnak,
Veszendő léleknek.*

*Hatalmas Istene az erős egeknek !
Vezérlő csillaga elmének, sziveknek,
Hálás szivünk buzgó imádságát,
Óh hallgasd meg, óh hallgasd meg !*

Reformatio évfordulóján.

Lehet, hogy tévedek, de ez alkalomból ha közállapotaink felett gondolkozom, a tünetekből én azt itélem, hogy vallásos, egyházi és társadalmi életünkben egy ujjászületés, egy második reformáció égető szükség volna — s mintha jönni is akarna, olyan jeleket látok. Nem azt mondom, hogy most nemsokára, vagy csak hozzávetőleg is megállapítható időben. Mert hiszen a világ ábrázatát megváltoztatni, átalakítani hivatott egyetemes szellemforradalom nem egy szempillantás alatt és nem egy ténynyel pattan ki, hanem az idők méhében forrongva, vajudva évszázadoknak kinos és megújuló erőfeszítései közben alakul ki és megy teljességre.

A keresztyénségnek — holott tudományát az hozta le a földre, a kibén lakozott az Istenségnek teljessége, (Kol. 2 : 9.) uttörője a mózesi vallás, melyből a nagy Mester egy jottát sem hagyott betöltetlenül ; (Mt. 5 : 18.) előkészítője a római műveltség, a görög bölcsészet, a lelkekben valami jobb után való vágy támasztásával.

A reformatio nem az 1517. okt. 31-ikének a tényével kezdődik és nem Luther kezdi meg azt. Ő csak kifejezi azon a napon azt az érzést, azt a mind határozottabb alakot öltött tíkos vágyat, mely egy földrész millióinak a lelkében évszázadok óta forrongott.

Közel 4 évszázad alatt mennyi eszme áramlat és mennyi szellemharcos készítgette és egyengette az utat a 16. századi teljes reformáció előtt, hogy az olyan diadalmas utat tehessen a lelkekben ! . . . E reformatio tökéletes megújulás volt, mert kihatott, áthatotta és átalakította az emberi életnek minden nyilvánulási körét ; t. i. a vallási, egyházi, társadalmi és politikai életet, a mennyiben a lelkiismereti szabadságnak hirdetésével és gyakorlati érvényesítésével mindezeket kiszabadította a római egyház nyüge alól, mely egyház az ő valóban bámulatra méltó mesteri szervezetével polipkarok módjára szorította össze az emberiséget és szívta annak vérért, mint tehetetlen, mozdulni nem képes tömegnek. Ez az egyház kizárólagos tulajdonává tette magának az ember testét, lelkét. Isten nevében, a szentírás szavával, betűjével nemcsak a vallásos, a hitéletet szabályozta, a Mennország kapuit elzárta, vagy megnyitotta, hanem az emberi szellem kutatásainak, a tudományos vizsgálódásnak ő szabott határt, a tudomány vívmányait a biblia erőszakosan magyarázott tételeinek mérlegén szabadalmazván, vagy eltiltván . . . Emlékezzünk Galileiről ! . . .

A szellemi életnek a hány területére nyomult be jogtalanul a római egyház, minden éle-

tet elhervasztva, annyi oldalról támadta meg ugyanazon emberi szellem, a mint az Ur lelkének a fuvalmára ébredezni kezdett. A reformatiót közvetlenül megelőző tudományos kutatást, ezzel az emberi szellemnek mind szélesebb körben költögetését, a 15. és 16. század nagy humanistáinak : Reuchlin, Hutten, „a tudományok királya“ Erasmusnak egyház ellen intézett támadásait, a lelkökből előtörő fényözön jövetelét megelőzi a renaissance, a sötét középkornak az ujkor világosságába átmenete, a művészeteknek felújulása, ezzel általában az emberi szellem telébredésének előkészítése, annak a renaissance-nak megteremtői, az olasz szellem óriásai : Dante, Petrarca és Bocaccio által.

Renaissance-nak és humanizmusnak a támadása azonban csak közvetett az egyház ellen, némelyiké nem is szándékos. De tudatos, tehát hatásosabb, egyenesen a romlást, a halált hozó római egyház ellen intézik — csakhogy még mindig az elvont tudomány fegyvereivel (!!) — támadásukat a 15-ik század nagy hittudósai a német Wesel János, ki börtönben halt meg, bár tanait visszavonta ; a hollandi Wessel János a „lux mundi,“ kit csak barátai, nagy befolyásu pártfogói mentettek meg ; ellenben máglyán kellett meghalni a csudálatos ibletű, próféta-lelkű, apostoli rajongásu Savonarolának 1498-ban Olaszországban.

Egészen gyakorlati irányu, tehát a sikernek biztosabb reményével intézett reformátori támadás a Husz Jánosé Csehországban a 15. század elején ; elébb annál a 14-ik század 2-ik felében az angol Wyckliff Jánosé ; még visszább menve a 12-ik században Vald Péteré francia földön. Mert, bár az első máglyán leheltte ki nemes lelkét, a római papság vad lelkületének ó-testamentomszerű átkozódásaitól kísérve, bár utána ment ugyanazon az uton előbb egy évnél az örökkévalóságba, barátja Prágai Jeromos ; ámbár az angol reformátornak hamvait szóratta szét a vaddűh — (természetesen nem sejtve, hogy a hamu minden pihelyéből szellemharcosok támadnak) ; és ámbár a szelid, kegyes Vald Péter idegen földre menekül és ott hal meg, kiüldöztetve : de ezek tanait már sokan befogadják ; ezeknek már követői akadnak, mintegy lassan csirázó magvaul a tisztított vallás sok ezer hiveinek ; sőt huszíták egy század multával is vannak ; a kemény jellemű, állhatatos lelkű valdensek ma is élnek.

Mindezekon kívül, részben előbb még vannak a romlott egyház ellenzékei gyanánt kisebb, jelentéktelenebb felekezetek a 12—13. századokban : a bogomilek a szláv népek közt, a kátharok főképp a bolgárok közt, albigensek dél

Franciaországban stb.; melyek kevés nyomot hagytak a történelemben, de mindannyian bizonyosságai, egyszersmind némileg emelői a szellem, a rabigába nyomott szellem ébredésének.

Ugy, hogy ha ezeket a tüneteket mintegy megérezkítve állítjuk magunk elé: a természeti világnak azon jelenségeit, tünetényeit fogjuk szemlélni, midőn az elaltatott és megkötözött ember a bódító álomból ébredve, félig még kábultan emelgeti, huzgálja kezét a bilincsek-ből; de lábra állni még nem képes; majd égi háboru támad, elébb egy-egy vakító villám cikázik végig az égbolt egy-egy táján, majd egész tűzkéve emelkedik földtől az égig; . . . a légkör megtisztulása után felragyog tiszta fényben az éltető nap.

A keresztyénség szellemi világában amaz előzmények után a reformatio a mindeneket megvilágosító, életre keltő napnak természet-törvényei szerint elmaradhatatlan feltámadása. Ha valakinek csak homályos sejtelmek is vannak azokról az örök törvényekről, melyek igazgatják mind a szellem, mind a természeti világot és a mely törvények viszont ellenmondást kizáró bizonyossággal mutatnak vissza egy megfoghatatlan Mindenható-ság és Bölcsesség létezésére, — az olyan ember isteni törvényszerűséget lát a reformatióban és szégyennel gondol arra az alacsony, földönecsuszó felfogásra, mely a reformatio ellenségeinek a táborából ezt, a világot átalakító és a Világszellem által előhozott roppant hatású szellemi forradalmat embereknek, azok nemtelen indulatai kielégítésének mondja. Hiszen mind kicsinyekben, annyival inkább nagyokban csak eszköz az ember az Isten kezében. És ha még igaz volna is az undorító rágalomok tömege Lutherről, Kálvinnról stb. (ámbar nagyon kétes értékű állítás az, hogy minden, valaki valaha a római egyházat leleplezte, egy rothadó pestis!?! . . . a reformatio isteni eredetét az sem homályosítaná el; ellenkezőleg azt bizonyítaná, hogy Isten a kicsinyből is tud előhozni nagyot, az alacsonyból is felségest; és aztán, hogy ha az ember gondol gonoszra, az Isten gondolja azt jóra fordítani; végül, hogy az égi szikrát, mely Istentől küldetett a földre, Isten a föld sarából, mocsokból is diadalmas tisztaságban hozza ki.

A reformatio vallás és egyháznak az eredeti, ősi tisztaságra visszavitele, annak a keltőnek a megújítása, megtisztítása volt. De éppen azért, mert az egyház szolgájává tette az összes életkorokat; még pedig, mert ő maga romlott lévén, azokat is romlásba sülyesztette: a 16-ik századi, vagyis megnevezetten 1517. okt. 31-ik napján kezdődő reformatio tisztító ereje kiha-

tott az összes életkorokra; azaz megtisztította nemcsak a hitet, egyházat, hanem az erkölcsöket is, (a mi meg szintén önként érthető) és átalakította a társadalmat, államot, politikai, tudományos és gazdasági életet. Szemeink előtt álló tény, hogy a reformációt elfogadott népek gazdaságilag azonnal fellendültek és ez által világalomra jutottak, ez uralmat mind máig megtartották. Az is ilyen tény, hogy, mert a reformatio az embert visszaadta önmagának, feloldozta az egyház járszalaga alól; szabaddá tette, öntudatra emelte az egyéniséget; felkötötte ebben az emberiség iránt való érzéseket: a közgondolkodás átalakítása által átalakította az államformákat; bevitte ide is a szabadság lehelletét, a jogérzést, a népszabadság fogalmát; lassankint felemelte a népeket jogaik, saját soruk felett önrendelkezés természetes jogának a tudatára; tehát lépésről-lépésre döntötte meg „az Isten kegyelméből való“ despotizmus elméletét, állította helyére ennek az alkotmányos uralom és élet tanát és gyakorlatát. És a mikor állami, ezzel együtt társadalmi életben a szabad és önkényes tevékenységet megismertette (mert hiszen ez, a hit és egyházi életben a reformatio által sürgetett és megadott egyéni szabadságnak természetes folyománya) ezzel ismét csak a népek szellemi és gazdasági színvonalát emelte. Csak pillanatra állíthatja meg az embert ezen igazság megingathatlan elfogadásában a Franciaországra hivatkozás, a hol a katolicizmus megtartása mellett is látszik ez a 2. irányu magas jólét. Nevezetesen ezen ország népéről tudjuk a következőket: 1. Bizonyos magas faji tulajdonságok pótolták e népnél a reformatio rendkívül jótékony hatását; 2. Ezek sem pótolták teljesen, mert eme faji tulajdonságok birtokában a reformatio ezen országot a kiüzött és leölt hugenották százezreinek a megtartásával a szellemi és anyagi műveltségnek hihetetlen magas fokára emelendette; 3. Franciaország világhatalmi állása a látszat dacára folytonosan sülyed, ő maga meghatározott számarányban néptelenedik, nagy fiai ajkáról szállt el a vészkiáltás: „Franciaország elvész, ha a protestantizmust be nem fogadja,“ és kétségbeesett erőfeszítéssel védekezik a római katolicizmus gyilkos fojtogató-sai ellen.

* * *

Ha már most én a protestantizmus mai helyzetét, e világon elfoglalt állását nézem: azt látom, hogy az nagyon hanyatlóban van és feltűnő arányokban kezd vezető szerepétől leszorítottatni. Mely szomorú tünetet bántóbbá tesz a katolikus országokbeli, habár nagyon szórva-

nyos ellenkező jelenség. Im a mit az elébb említettem Franciaországról! Spanyolországban évekkel ezelőtt megnyílt Madridban az első protestáns templom, igaz, hogy csendőr fedezet mellett; most felépült Rómában az első evangélikus templom. Mig a németek császára megyen tisztelegni Rómába a pápához, miután már régen a vasember elment Canossába; ugyanott előbb-utóbb beerőszkolja a mindig erősködő katolikusság a jezsuitákat; Hollandiában a pápás irány hódít. Magyarországon pedig, *belső gyengesége miatt* teljesen szerep nélkül valóvá vált a protestantizmus, főleg a kálvinizmus, állam:ban és társadalomban. A reactio napjait éljük. És én nem jósolni akarok, hanem a jelenségekből következtetek arra a *lehetőségre*, hogy mielőtt a protestantizmus, a lelkiismeret szabadság vallása és egyháza küldetését: a szellemvilág megtisztításának munkáját, — teljesen bevégezhetne volna, az emberiség újra visszaesik a lelki sötétségbe, rabságba. Mert ennek a léleknek utja a tökéletesedés felé, illetőleg az utnak elhajlásai, emelkedései, sülyedései, ingadozásai kiszámíthatatlanok. Ha az Istenember által hirdetett, mennyből földre hozott istenfiuság megnyugtató boldog mennyei állapotából néhány század alatt vissza tudott sülyedni az emberiség az egyház rabgyermekének öntudatlan állapotába; ha annak a csudálatos Pál apostolnak ezen istenfiuságra alapított és az ő viharzó lelkével e világon széthordott isteni szabadságából az emberiség újra olyan nyomorult szolgájává tudott sülyedni egy embernek, egy intézménynek: semmi sem lévén új dolog a nap alatt, a középkor lelki sötétsége újra visszajöhet; a sötétség kapui már ismét feltárva, a tóduló sötétség mértföldeket lépő lábakkal omlik ki rajtok; pedig a biblia most is szórja fénykévéit, sőt még inkább, mint a középkorban, a mikor láncra verve tartották, mint az Alvilág dühödt ebét az ókoriak, mégis református urhölgyek adnak koronákat Pádúai Szent Antalnak szerelmi ügyben; a tudomány pedig önmagában az emberiség tömegeit vezetni, boldoggá tenni soha nem fogja, ez idő szerint még hatással sincs azokra. Támadást, — talán az utolsót! ? . . . sajnos, nem vallási oldalról, tehát nem a reformatio vallása, nem a protestantizmus fog intézni a romanizmus ellen, hanem mint társadalmi és állami intézményt a socializmus fogja, minden valószínűség szerint sikeresen megostromolni, mert korunk a társadalmi, közgazdasági kérdések kora, az elmék ma csak ez iránt birnak fogékonysággal, ez eszméknek hivei félelmes gyorsasággal akadnak még a feltétlenül zárttáknak gondolt alsó néprétegek közt is. Nehány évtized múlva

a socializmus táborában fogjuk látni (nagyon helyesen!!) a népek millióit. Ez annak idején, ha békés uton, ha vérontással, le fogja dönteni, mint minden jogtalan, türelmetlen állami és társadalmi erőszakos intézményt, úgy a római egyháznak földi birtokain alapuló, vészes világi hatalmát. Ugy, hogy, meggyőződésem szerint a fentebb említett, középkori sötétségnek elterjedése attól függ, vajjon a socializmus támadásra képessége bekövetkezik-e előbb annál, vagy nem. A jövő nagy átalakulások harcában egyik táborban a socializmust (veres internationale) másikkban a vagyont, állami és társadalmi hatalmat, ezek közt a római egyházat (fekete internationale) fogjuk látni. A protestantizmusnak, természetete szerint, mely a feltétlen tiltakozás minden erőszak, minden elnyomatás ellen, az előbbi táborban kellene lenni; de nem lesz, kivált nem a magyarországi; és pedig nemcsak tudatosan azért, mert az a harc társadalmi harc lesz inkább, hanem azért főleg, mert a magyarországi protestáns egyházak nagyon beteg emberek; sok sebből véreznek, emellett kezökön, lábokon megkötöztettek. Mert, hiszen a társadalmi harcban részt vehetnének mindenekfelett a szellem, az ige fegyvereivel most a békésnek mondható előcsatározásokban, a döntő mérkőzés előkészítésében, a mennyiben a reformatio egyházai is, mint *ilyenek*, társadalmi intézmények, másfelől ama szörnyű harc végkimenetele az egyházakra, vallásos intézményekre is — valószínűleg — átalakító befolyással lesz, nyilvánvalóan hátrányosan arra, a melyiket a nagy mérkőzés idején tehetetlennek, életképtelennek tapasztaltak. El lehetünk rá készülve, hogy a millió *egyesekekből* álló tömegek győzelme idején nagy csoportok fognak kiválni, *szabad, önkénytes* vallásos társulatokba egyesülés végett az ilyen irányzatok által már is aggasztóan megtámadott egyházunkból. Mert a mi egyházunkban, a személyekben nincs vallásos hitélet; magában az egyházszervezetben nincs valódi élettevékenység. Ma egyházunknak, hogy el ne buk-jék, először is prédikátorokra, de hívő, rajongó, lángoló Pál apostolokra volna szüksége, kik forrongó lelkökből ontsák a fényt, a hitbuzgóság melegét, kik lángoló tüzkévéket szórjanak a magában élettelen testnek, a keretnek, az egyháznak a megvilágítására! De ott a szörnyű tátongó seb az egyház testén, hogy a bibliás magyarnak van oka azt mondani, hogy az a eszmadiából lett vándor baptista, vagy nazarénus prédikátor a bibliából inkább ki tudja elégíteni az ő szomjas lelkét, mint az a tanult pap, a ki huzza a nagy fizetést!! . . . és hogy ugyancsak az jobban megtartja a bibliát, mint ez . . . Óh pedig

a szomjas lelkek nehéz időkben mind többen lesznek!! . . .

Egyházunk maga tehetetlen befele és kifele egyaránt.

Kísérleteznek az egyházi értekezletekkel, holott ebben több a római egyházhoz illő mutogatás, mint a lelkihatás, — hiszen milliók közül csak százak, azok is évenként egyszer látják, vesznek belőle okulást. Állítsunk mindenkor egyházunkba — talán még nem is apostolokat, vértanui készségű predikátorokat, — hanem csak törhetetlen kötelességérzettel bíró lelkészeket: az egyházi értekezletekre nem lesz szükség! De azt egyházunk nem teheti, ugy-e? A mi egyházunknak tehetetlenül kell néznie egyfelől a becstelen tolakodást, mely lelkiösmeretlen, haszontalan emberekből roppant összeg pénzekkel mind többet visz be óriás jövedelmű egyházainkba azoknak megrontására, mindnyájunk szegényére; másfelől a hivatással bíró, kiváló buzgóságu lelkészeknek a nekik meg nem felelő helyen kinos vergődését, a szegénység, gond, meg a „vidék“-en összehalmozott tudatlanság, irigység, neveletlenség és az ezek alacsony, jellemtelen fegyvereivel naponként fájdalmas sértegetések által lassu felemésztését, mert hiszen a tudatlan, alacsony gondolkozású „ur“ népség a *vidéken*, nem tűr szellemi kiválóságot. Erre egyházunkban nem is gondolnak; pedig ez arra az egyházra legalább is olyan veszteség, mint arra az agyongyötört emberre. És egyházunkban több ilyen eset van, mint gondolnánk, mind a kettőből.

Egy seb egyházunk testén a lelkészek szellemi színvonalának teljességgel nem kielégítő volta, mely miatt az egyházban nem, hogy a lelkeszi elem vezetne, de pirulva kénytelen egészen megvonulni a világi elem előtt; az egyházunkban kétségtelenül erős küriarchiát, szegénységünk mellett, az teremtette meg szükségképpen, mert hiszen valakinek vezetni multhatatlanul kell. Ez azonban a kálvinista egyházra egy jelentésű a lelki halállal, főképpen hazánkban. A kálvinizmusnak ugyanis élefeltétele és létjogosultsága a függetlenség hirdetése és fenntartása minden irányban. Mihelyt a kálvinizmus valamely hatalommal szemben függő viszonyba került, megmaradhat egyháznak, mint egy hatalmat támogató holt bürokratikus, állami intézmény, de magasztos történelmi küldetéséről, a melyet az utolsó alkotmányos küzdelemig végzett, a magyar állam kiépítése, a magyar nemzeti eszme kidomborítása, a magyar nemzeti műveltség terjesztése, a magyar alkotmány védelme, megmentése, egyszóval érdekében mind annak, a mit ez a szó: „magyar“ összes vo-

natkozásaiban és kihatásaiban jelenthet, ezen magasztos nemzeti küldetéséről a hazában a kálvinizmus abban a pillanatban maga lemondott. A küriarchia pedig az 1898 : 14. t.-cikkkel a két protestáns egyház hajóját engedte oda kapcsoltni kegyelemből! az állam vontató hajójához. A kapcsolót az állam szorosabbra fűzi, szaporítja, vagy ezt is elmetszi, egyformán szármalmas tengődés lesz egyházunk további élete.

Lehet, hogy tévedek; de én a jelent úgy látom, a jövőtől úgy félek, a mint ezt elmékedésemben leirtam. Hanem hogy következtetésem Cassandra jóslataival ugyanazon sorsot érnek, azt bizonyosan tudom.

Kémer, 1903. október hó.

Nagy István,
ref. lelkész.

Néhány temetési énekünkről.

A „Debreceni Protestáns Lap“ ez évi 40. számában olvastam, hogy a tiszántuli egyházkerület által küldött bizottság elvégezte a temetési énekek revízióját, a javított kiadási énekeskönyv már meg is jelent s annak kötelező használatát az egyházkerület elrendelte.

Ez alkalmából eszembe jutott, hogy milyen érdemes dolog lenne a halotti énekek szerzőit is úgy kikutatni, és egybeállítani, amint azt, templomi énekeskönyvünkre nézve Révész Imre még 1866-ban megtette.

Hogy a temetési énekekre nézve valaki hasonló kutatásokat tett volna és eredményt mutatott volna fel, nincs róla tudomásom. Boldogult atyám meghatározta ugyan egy-két temetési ének szerzőjét vagy eredetét, magamnak is sikerült, nem annyira rendszeres kutatás és tanulmány folyamán, hanem inkább csak véletlen szerencséből néhány ilyen ének szerzőjét vagy eredetét megállapítani.

A mit tudok, ime közreadom; a ki mást, sőt többet tud, szinte adja közre, — így talán megírhatja majd valaki a temetési énekeskönyvnek történetét is.

Megjegyzem, hogy én nem a most kibocsátott, revideált énekeskönyvet (melyet még nem ösmerek,) hanem az eddig használatban volt kiadást használok és annak folyó számait idézem.

2. *Hagyjátok el hiv keresztyének.* Sokban emlékeztet a gyönyörű latin énekre: „Jam moesta quiesce querela.“

3. *Krisztushoz készülök.* Ha Krisztus helyett a régi Christus-t tesszük s a 12. vers elején „Már minden szentekkel én az égben leszek.“ helyett „Én minden szentekkel már“-t tesszünk, a versfökből ez jö ki: *Czeglédi Pál édes Annájáról.* Ennek a gyönyörű éneknek szerzője tehát Czeglédi Pál, ki édes Annájának emlékeztetét örökíté. Melyik Czeglédi Pál? azt még ezután kell eldönteni.

10. *Krisztusnak hivei.* A versfökből ez jö ki: „*Katdar Jaomsasm.*“ Értelmetlen két szó, de azt a gyanút költi fel, hogy valami *Kádár János* a szerző.

11. *Figyelmetes keresztyének.* Egyik leggyönyörűbb régi ének, nyilván a XVI. századból. Versfökből: *Forgács Miklós leánya Éva Mária nd.* A Forgách család kezdetben buzgó református volt, Huszár

Gál egy ideig az ő védelmök alatt élt Konyárban, halála idejét is Forgách Imre naplójából tudjuk. A végső két betű: *nd* alighanem a szerző nevét rejti, amint azt a 35-ik éneknél bővebben igazolom.

13. *Oh Jézus Istennek ártatlan bányája.* Németből: „Oh Jesu, Gottes Lämmelein.“

14. *Szörnyű halál.* Németből: „Der grimmig Tod, mit seinem Pfeil.“

21. *Szívem szerint kívánom.* Németből: „Herzlich thut mich verlangen.“

22. *Örülj lelkem teljes szívből.* Németből: „Freu dich sehr oh meine Seele.“

28. *Jer temessük el a testet.* Németből: „Nun last uns den Leib begraben.“

32. *A nap eljő nagy haraggal.* Latin; a méltán világhírű *Dies irae* fordítása. Lugossy Józseftől halottam, hogy ő a *Dies irae*-nek valami 30—40 magyar fordítását és átdolgozását ösmerte. Hol vannak ezek? Berlinben pedig találtam a *Dies irae*-nek egy jezsuita parodiáját, a XVIII. század elejéről, a protestánsok ellen. Valamikor majd ezt is ösmertetem, ha rájutok.

35. *Már elmegyek az örömbé.* Szintén XVI. századi eredeti ének. Versfők: *Miklós deák dolga, d.* Összevetve a 11-ik ének *nd*-jével, előttem igen valószínűnek látszik, hogy mindkét éneket egy olyan *Miklós* szerezte, kinek vezeték neve *D*-vel kezdődött.

36. *Sok rendbeli próbák.* Versfők: *Stenus Pathainus* azaz Stephanus Pathainns, Pathai István, dunántúli püspök; a mint ezt már Eötvös Lajos megállapította a Figyelmező 1871. évfolyam 189. lapján. Ugy látszik, hogy az ének meg van csonkítva, tudniillik a *p. h. a*-nak megfelelő három vers az újabb kiadásokból kimaradt.

38. *Mit bizik e világ ő dicsőségében.* A szintén nagyon elterjedt s magyarban is többször átdolgozott latin ének: *Cur mundus militat sub vana gloria* átdolgozása.

41. *Midőn eljő az én óráim.* Németből: „Wenn mein Stündlein fürhänden ist.“

44. *Minden ember csak halandó.* Németből: „Alle Menschen müssen sterben.“

45. *Én Istenem, benned bizom.* Németből: „Ich hab mein sach Gott heimgestellt.“ Ennek 8-ik versét sokszor tréfásan is idézik:

„Nincs orvosság halál ellen,
Patikában vagy más helyen,
Szeles mezőn, drága kertben
Oly fü ninesen.
Haláltól a mely megmentsen.“

Eredetije így van:

„Es hilft kein Reichtum, Geld, noch Gut,
Kein Kunst noch Gunst, noch stolzer Muth;
Fürm Tod kein Kraut gewachsen ist,
Mein frommer Christ;
Alles, was lebet, sterblich ist.“

A patikát tehát a magyar átdolgozó tette bele, ki az eredetinek nem annyira tartalmához, mint alakjához ragaszkodott.

Ennyi az, amit néhány temetési ének szerzőjéről, vagy eredetéről tudok láthatjuk, hogy németből igen sokat vettek át eleink. Ha valaki *Mützell* három kötetes munkáját (*Geistliche Lieder der evangelischen Kirche aus dem sechszehnten Jahrhundert*, Berlin, 1855.)

figyelmetesen áttekinti s temetési énekeinkkel egybeveti, azt hiszem, hogy még több kölcsönzésre is fog ráakadni.

Végül még megemlítem, hogy a 17. 18. 19. 34. 56. 57. számú temetési énekek a zoltárokból vannak átvéve; eszerint számot adtam 22 temetési ének eredetéről. Ez bizony még kevés 76-ból; de hát remélem, hogy mások, más énekekre vonatkozó adatokkal pótolni és kiegészíteni fogják az én közleményemet.

Kassa.

Révess Kálmán.

TANÜGY.

Az érettségi vizsgálatok reformjához.

(Folytatás és vége.)

Az érettségi vizsgálat reformja felett az elmúlt iskolai év folyamán beható vita folyt a tanári körökben. A vita folyamán, melynél a *tanulók kiméltése* volt a *jelszó*, majdnem általánossá vált az a nézet, hogy az érettségi vizsgát csak az olyan tanulóktól kell megkövetelni, a kik felsőbb tanulmányokat akarnak végezni, ellenben azokat nem szükséges érettségi vizsga letételére kötelezni, a kik a VIII. osztály elvégzése után valamely gyakorlati pályára akarnak lépni. Arra nézve én is egyetértek, hogy a gyakorlati életpályára lépni akaró ifjútól külön érettségi vizsgálat követelése felesleges. Azonban csakis egy feltétel alatt: ha a VIII. osztályról szóló bizonyítványt a tanári kar a legnagyobb körültekintéssel állapítja meg és ha csakis olyan tanulók kapnak végbizonyítványt, akikről egész tanulói pályájok alatt meggyőződött a tanári kar, hogy birtokában vannak bizonyos általános műveltségre vonatkozó ismereteknek, továbbá annak a lelkiismeretességnek és komolyságnak, a mely garantát nyújt arra nézve, hogy az illető tanuló lelkiismeretes munkával fogja kiérdemelni azt a megbízatást, melyet mint hivatalnok akár az államtól, akár másoktól nyer. Tényleg lehet valaki jó hivatalnok, a nélkül, hogy mind azon ismeretekből, melyeket több éven át tanult, egyszerre számot tudjon adni egy olyan vizsgán, mely elvégre is, mint minden vizsga a szerencse esélyeinek ki van téve.

Nehezen indokolható az is, hogy a felsőbb pályára lépni szándékozókat miért vetjük még egy külön vizsgálat alá. Ugy tűnik fel előttem ez az érv, mintha ezt mondaná ki az állam azzal a ténnyel, hogy a maga biztosait az érettségi vizsgákra ellenőrzés végett elküldi: „Én nem bizom meg egy tanári karnak a részrehajlatlan osztályozásában sem, sem pedig abban, hogy a szükséges ismereteket valóban megköveteli-e a gymnasiumi tanfolyamot elvégző növendékektől.“ Pedig ha a VIII. osztály végén, a VIII. osztály tananyagából minden tanulótól külön beszámolást követelne a tanári kar (esetleg a kormány megbízottjának jelenlétében) éppugy meggyőződhetnek a tanuló általános műveltségéről, mint az érettségi vizsgán, mert azt nem tudom elfogadni érvnek, hogy az ismereteknek szélesebb köre volna okvetlenül szükséges az általános műveltség megítéléséhez.

Azt is mondják, hogy az érettségi vizsga kötelező volta jelenleg maga után vonja az érettségi vizsga színvonalának a leszállítását s az érettségi vizsga színvonalának az emelkedését remélik némelyek attól, hogy ha nem lesz mindenkire nézve kötelező. Nem állítom,

hogy az érettségi vizsga általánosan kötelező volta a színvonalat emeli, de azt sem merném következtetni ebből, hogy ha nem lesz kötelező, és ha csakis a felsőbb pályákra lépőktől követelik meg, a színvonal okvetlenül emelkedni fog. Vajjon az érettségi vizsgának ilyen fakultatív megkövetelése nem azt a benyomást tenné-e ugy a tanárookra, mint a tanulókra, hogy nagy méltánytalanság volna a tovább tanulni akarókat zaklatni, és tőlök tulságosan sokat követelni, elég büntetés a felsőbb pályára lépni akaró tanulóra nézve már maga az a körülmény is, hogy vizsgázni köteles, holott a gyakorlati pályákra lépni akarók nemesak vizsgára nincsenek kötelezve, hanem még rövidesen is célt érnek. Én azt hiszem, hogy az ilyenforma indoklások ez elnézés körül nagy szerepet játszanának: miért zárjuk el előle ezt, vagy azt a felsőbb pályát, hiszen ha latint nem tud is lehet jó mérnök, vagy orvos, vagy ha mathesishez nem ért is lehet jó jogász. Én azt hiszem, hogy ez esetben az elnézés és a méltányossági szempont a mainál nagyobb szerepet játszanék.

Miután általánossá vált az a jelszó, hogy a tanulók terhét mindenáron könnyíteni kell, (mit különben elvileg én is helyeslek) azt is mondják némelyek, hogy egy kis „könnyítést“ a legkiválóbb tanulók is megérdemelnek, tehát azokat meg (igaz, hogy csak nagyon is kivételes esetekben) egyszerűen mentsük fel az érettségi vizsgálat alól. Már azonban ilyen könnyítést igazán veszedelmes intézkedésnek tartanék. Csak egyet említek az okok közzül! Minden szaktanárnak vannak kedvence tanítványai, kik az ő tárgyaiból kiválnak, de sokszor az ilyenek a többi tárgyakból nagyon közepes színvonalal bírnak. Milyen nézeteltérések fejlődhetnek ki, és milyen utazások lehetnek ilyen esetekben a felmentések körül, nem is számítva azt a méltánytalanság érzetet és sok esetben minden alapot nélkülöző, de tényleg megnyilatkozó rosszakaratu bírálgatást, a mit esetleg a deákok közt az ilyen felmentés maga után vonna.

Beszelnék a compensációról is, a mi alatt azt értenék, hogy mivel kevés van olyan tanuló, a ki minden tantárgyból egyforma értelmi színvonalal bír, ellenben több olyan tanuló van, a ki míg a tárgyak legnagyobb részében a legkiválóbbak közé tartozik, addig egyes tárgyakból csak a közepes színvonalat üti meg, vagy még azt sem éri el, ilyen esetekben egyes tárgyakból mutatkozó gyengeséget a többi tárgyból mutatkozó kiválóság révén lehetne compensálni, s lehetne elégtelent is elengedni az átlagos jó vagy kiváló eredmény fejében. Erre nézve megjegyzem, hogy ilyen compensáció eddig is volt. Minden tanári testület megtette, hogy ha nagy körültekintéssel megállapítható volt, hogy makacsság, vagy rosszindulatu hanyagság esete fenn nem forog, némely tárgyakból nem az érdemlett osztályzatot adták, hanem annál jobbat. Azenban veszedelmes dolog volna ilyesmit intézményszerűleg rendszeresíteni. Mert mire vezetne ez? Többek közt arra is vezetne, hogy a compensáció csakhamar szerepelne a deákok számításában is. Sok tanuló a compensáció jótékony intézményéről értesülvén, némely tantárgyaktól semmit sem tanulnának a compensáció reményében.

Az elmondottak alapján az érettségi vizsgálat reformjáról következő a véleményem: Feltétlenül szükségesnek tartom azt, hogy mindazok a kik felsőbb tanfolyamokra akarnak lépni, valamint azok is, a kik a VIII. osztály elvégzése után valamely gyakorlati életpályára készülnek, olyan természetű vizsgán menjenek keresztül, a melyből kitűnjék, hogy általános műveltség-

gel bírnak. E mellett megállapítandó, illetve bizonyítvány csak olyanoknak adandó, a kiktől a tanári kar meggyőződött, hogy a felsőbb tanfolyan elvégzésére szükséges komolyságnak és lelkiismeretességnek és bizonyos alapismereteknek birtokában vannak. *A komolyság és lelkiismeretesség elbírálását részéről ugy a felsőbb pályákra, mint a gyakorlati pályákra készülőknel igen fontosnak tartanám, dacára annak, hogy ezek jelenleg jóformán figyelmen kívül hagyatnak.* Már pedig ez a sokoldalú, de éppen azért alapos megítélés a jelenlegi érettségi vizsgálaton nem eszközölhető. Teljesen lehetetlen, hogy a vizsgálóbizottság olyan tagjai, a kik a vizsgát tevő tanulót akkor látják először, rövid 1 órai kérdezetes alapján még csak az ismeretek mértékéről is biztos ítéletet mondjanak. Sok olyan mellékkörülmény szerepel az ilyen vizsgákon, a melyek a vizsgát tevő tanuló értelmi színvonalát vagy magasabbnak, vagy alacsonyabbnak tüntetik fel, mint a miyen az valóban. Viszont a kellő komolyság, lelkiismeretesség és jellemzilardság megítélésére egyedül a tanári kar illetékes. Sőt a tanulók ismeretének mennyiségét illetőleg is első sorban a tanári kar mondhat biztosabb ítéletet. Éppen ezért az érettségi bizonyítvány, vagy végbizonyítvány (akármint nevezzük is a VIII. év végén kiállított bizonyítványt) ne pusztán a vizsgai felelet alapján állapítsák meg, hanem vétessék számba a VIII. osztályban tanusított előmenetele és szorgalma is.

Ilyenformán ez a vizsga összesen a VIII. osztály évvégi vizsgálatával, (nevezhetnénk azt azért érettségi vizsgának.) A kormány közegei is ott lehetnének éppen ugy, mint most, de az osztályzat megállapításánál ne pusztán a vizsgai felelet számítson, hanem a tanulóknak lehetőleg egész gymnasiumi pályája alatt tanusított előmenetele és magaviselete is. Az nem képezhet akadályt, hogy némely tanulót csak az utolsó évben ismer meg a tanári kar, mert ezeknek multjáról is felvilágosítást adnak az illetőnek más intézetben nyert bizonyítványai.

Indokolni tartozom azonban, hogy miért, illetőleg milyen feltétel alatt tartom a mai széleskörű érettségi vizsgálatot feleslegesnek. Mai viszonyaink közt az érettségi vizsga valóban szükséges, mert jelenlegi vizsgarendszerünk és osztályaink túltömöttsége mellett megtörténik sok esetben, hogy ügyes számításokkal egyes tanulók kevés ismerettel átszusznak egyik osztályból a másikba, hiszen bizonyos tárgyakból tul népes osztályokban évenként 4-5 feleletet adnak legfőlebb, ugy hogy ha szerencsésök van, nagyon kevés munka árán jutnak bizonyítványaikhoz. Éppen ezért csakis abban az esetben lehetséges a VIII. osztály osztályvizsgálata alapján kiállítani az érettségi, vagy végbizonyítványt, ha az osztályvizsgálatok is az érettségi vizsga rendszer szellemében alakíttatnak át. Ha a tanulók minden iskolai év végén az évvégi vizsgálaton minden tantárgyból kötelesek beszámolni az egész évi tananyagból (ugy a mint ez több intézetben már gyakorlatban is van) ha tehát a biztosíték meg van arra nézve, hogy a tanulók tényleg emlékezetükbe vették az iskolai évben kiszabott egész tananyagot, s evről-évre ilyen vizsgának vannak alávetve, akkor valóban felesleges külön érettségi vizsgát tartani.

Ennek az eljárásnak azután kettős haszna volna.

Először is nem volna szükséges egy külön vizsga feladatává tenoi, hogy a gymnasiumi tantárgyak elég nagy köréből egyszerre számoljanak be a tanulók, mi-

után minden évben külön-külön lerótták az illető osztály terhét.

Másik nagy haszna volna, hogy az utolsó vizsga (érettségi vizsg.) nem lenne a tanulók előtt olyan féltelmes, miután minden tanuló minden évben ilyen természetű összefoglaló ismétlést megkövetelő vizsgálaton menne keresztül. Nagy paedagogiai fontossága volna annak is, hogy kiirtaná azt a ferde szokást, mely a mai tulsufoltság mellett nagyon is lábra kapott, hogy tudniillik a tanulók nem üznék oly rendszeresen a valószínűségi számításokat arra nézve, hogy a feleleteknél mikor kerül rájuk a sor. Tény, hogy az osztályoknak mai tulsufoltsága mellett a legóvatosabb tanárral szemben is tudnak a tanulók némi valószínűségi számítás tenni. Ilyen vizsga rendszer mellett a tanulók készüllete sokkal komolyabb és alaposabb lesz, mert tisztában lesz minden tanuló azzal, hogy az évközben elhanyagolt munkát az év végén nagyobb erőfeszítéssel tudja elvégezni a vizsgára való készülés alkalmával.

Igy lehetne a mai érettségi vizsgálatot a maga sok keserőségeivel együtt megszüntetni.

Barcsa János.

KÖZÉLETÜNK.

Szász Károly püspök lemondása.

Tudva van már országszerte, hogy a dunamelléki egyházkerület egykor nagy tevékenységű s törhetetlen erejűnek látszó püspöke úgy budapesti lelkészi, mint egyházkerületi püspöki állásáról lemondott s nyugalmába vonult. Olyan esemény azonban ez, a melyet nemcsak a visszavonult aggastyán nagy érdemeire való tekintetből, hanem azért is meg kell örökíteni lapunkban, mert példa reá a magyar református egyház történetében nincs s meggyőződésünk szerint nagy lökést ad a lelkészi nyugdíjintézet ügyének. Az egyházkerülethez benyújtott lemondó levele így hangzik:

„Nagyméltóságú főgondnok ur!

Főtiszteletű egyházkerület!

Öregségtől, testi és lelki gyöngeségtől az Ur akaratából meglátogatva, már régebb idő óta felmerült lelkemben az a gondolat, hogy a dunamelléki ev. ref. egyházkerület püspöki állásának a főtiszteletű egyházkerület bizalma által 20 évvel ezelőtt reám ruházott díszet és terhét letéve, módot adhassak arra, hogy e nehéz időkben egyházunk kormányát erősebb férfiú vehesse kezébe, magam pedig csöndes nyugalomba vonulva tölthessem el földi életem még hátralevő napjait. E gondolat megvalósításától eddig is csak a Nagyméltóságod és a főtiszteletű egyházkerület részéről gyöngeségem iránt tanúsított szives elnézés és a személyemhez való szeretetteljes ragaszkodás tartóztatott vissza. De ez érzéseknek végre mégis el kell hallgatniok, látva az én naponkint öregbedő gyöngeségemet és érezve egy ily állás teljes betöltésének egyházunkra nézve már már létkérdéssé növekedő fontosságát.

Tisztelettel és teljes bizalommal kérem tehát Nagyméltóságodat és a főtiszteletű egyházkerületet, méltóztassanak a szerény igényeimnek, de eddig viselt állásom tisztességének is megfelelő nyugdíj megadásával lehetővé tenni, hogy fáradt testem a sir nyugalma előtt is megtalálhassa a csöndes pihenést, lelkem pe-

dig megnyugodhassék abban a gondolatban, hogy helyemet más erősebbnek, méltóbbnak engedtem át.

E föld javaiból én már csak annyit kérhetek, ami még hátralevő öreg napjaimat az anyagi gondok terhétől felmentheti. Ha Nagyméltóságod és a főtiszteletű egyházkerület bölcsessége és jósága az ehhez szükséges eszközöket részemre biztosítandja, amiben nem kételkedem, úgy hálával és megnyugvással mondhatom el: Bocsássanak el engem, az öreg szolgát . . .

Még csak azt említem meg, hogy a budapesti evangélikus református egyháztanácsához mai napon beadott hasonló kérelmet elintéztem, kérem tehát, hogy ezen két kéreimem egyidejű és egyertelmű elintézéséről gondoskodni s engem bölcs és szeretetteljes határozatukról abban való reményelt megnyugvásom kijelenthetése végett értesíteni méltóztassanak.

Maradtam az Urban szerető testvérük és szolgájuk.
Budapesten, 1903 évi június hó 16.

Szász Károly,

dunamelléki ev. ref. püspök.

* * *

A levél hangja mély benyomást tett a jelenlévőkre. Darányi Ignác főgondnok szólott a tárgyhöz ezután.

— Husz éve — mondta — hogy a püspök ur ő méltóságát főpasztorunkká megválasztottuk. Husz év óta én egyénileg is közelében voltam, alkalmam volt működését figyelemmel kísérni. Mondhatom, hogy ez a husz év gazdag volt küzdelemben, de gazdag volt eredményekben és dicsőségben is. Ha a husz év előtti állapotokat visszahasonlítjuk a maival, tagadhatatlan sok sikert értünk el, főleg tanin ézeteink tekintetében. Ezekben a sikerekben fő része volt a méltóságos püspök urnak. Hiszen ezek a falak is, melyek között tanácskozunk, az ő érdemének bizonyosságai, mert boldogult Tisza Lajos főgondnok urral együtt építették. Valóban el lehet róla mondani azt, amit Kálvinról mond életírója, hogy „úgy élt és úgy működött, mintha látta volna azt, a ki előttünk láthatlan.“ Sokszor figyelmeztettem, hogy az a működés, mely éjjel-napot egygyé tesz, lehetetlen, hogy egészségének ne ártson. De ő mintha érezte volna, hogy kevés az idő, mely a munkára hátra van, mintha érezte volna, hogy akkor kell dolgozni, a mig nappal van, mert eljön az éjszaka, — sokat dolgozott és összetört. Köztünk emlékezete fennmarad, mert üres marad helye, a melyet pótolni — akárkit választunk is utódjául — senki sem lesz képes; tekintélyét, súlyát, nimbuszát nélkülözni fogjuk. A napokban is meglátogattam, testben betegen láttam viszont, de örömmel tapasztaltam azt a szeretetteljes ápolást, melyben családja részesíti. Azt óhajtom, vajha engedné meg a gondviselés, hogy a mi időt az Isten számára még engedett, szenvedés nélkül, boldogan, szeretettel, családja által övezve töltsse. De kívánom azt is, hogy azok az intézmények, a melyeket alkotott, emelkedjenek és virágozzanak. Ez lesz az ő emlékének méltó megbecsülhetése.

A jogügy és gazdasági bizottság folyó év november elejétől három ezer koronára nyugdíj kiutalását indítványozza.

A kerület ezt a javaslatot egyhangulag elfogadja, lemondó püspök érdemét jegyzőkönyvbe igtatja.

*

Hogy ki volt *Szász Károly* nemcsak a magyar református egyházra, hanem a magyar irodalomra nézve

is. — azt minden művelt magyar ember tudja már ma is: de minden bizonynyal még jobban fogja nemcsak tudni, hanem méltányolni is a jövő, ha majd megírja az elmúlt 50 esztendő kulturtörténetét. Mi most csak azt kívánjuk, hogy a fáradt szolgál, a hü sáfár mihamarabb nyerje vissza testi s lelki erejének teljességét s lassan még sokáig örömet áldásteljes munkabíró élete gyümölcseiben.

Ugy mellekesen bátrak vagyunk e lemondással kapcsolatban egy kérdést is felvetni.

Abban az esküben, a melyet a lelkipásztorok tesznek le, a többek között ez a passus is benne van, „*esküszöm, hogy a lelkipásztori hivatalban életem fogytaig megmaradok.*” Ez a passus fel van véve az új egyházi törvénytervezetben is. Vajjon nem volna célszerű ezt a passust abból az eskü szövegéből egyszerűen kihagyni!?

Tudjuk, hogy az eskü kérdése a függő kérdések egyike s valószínűleg az egyes kerületekre bizatik a szöveg megállapítása. Talán nem felesleges e pontra a figyelmet már most felhívni.

Szerk.

A bihari ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése.

A bihari egyházmegye őszi közgyűlése október 15-én folyt le Nagyváradon a megyeház nagytermében Sulyok István esperes és Ritook Zsigmond kir. táblai elnök, egyházmegyei gondnok kettős elnöklete alatt. Előző napon délelőtt ugyancsak a jelzett helyen tartotta gyűlését az egyetemes lelkészértekezlet, a melynek főtárgyát azon kérdés megvitatása képezte, hogy vajjon a lelkészi gyámoldába az utolsó nyolc év alatt megválasztott lelkészek bevehetők-e, a mennyiben ezek abból az egyházmegyének 1895-ben hozott végzése értelmében kizárattak. Bár az egyes lelkészöröknek e tárgyban betérjesztett véleményei az egyetemes lelkészértekezlet előtt fekdtek, mindazonáltal nem döntött érdemlegesen, hanem az ügy tanulmányozása s konkrét javaslat alkotása végett egy bizottságot küldött ki. Az egyetemes lelkészértekezlet azon korábbi határozata folytán, miszerint jövőben ezen gyűlés ne csupán gyakorlatias jellegű dolgokkal, hanem tudományos s actualis kérdésekkel is foglalkozzék, Veress István révi lelkész „*protestantismus és socialismus*” címmel hosszabb értekezést olvasott fel. A körülbelül fél óráig tartó felolvasás a következő kérdésekre igyekezett megfelelni: Volt-e Krisztus socialis reformator? Minő viszonyban áll a keresztényiség két fő-elve a protestantismus és a katholicismus a socialismushoz? és végül mi protestansok, különösen magyarországi protestansok hogyan viselkedjünk a socialismussal szemben.

Az egyházmegyei közgyűlés 15-én délelőtt 9 órakor vette kezdetét. Ezuttal nagyobb jelentőségű s hosszabb vitára okot szolgáltató tárgyak nem voltak szönyegen. Mindenek előtt a gyűlés örvendetes tudomásul vette Dr. Miskolczi Ferencz alispánnak egyházmegyei tanácsbíróvá való választását. Az új tanácsbíró azonban elfoglaltatása miatt nem jelenhetvén meg a gyűlésen esküjét a tavaszi közgyűlésen fogja letenni. Következett ezután az esperes terjedelmes jelentése az egyházmegye közállapotáról. A mi jelentősnek a személyi ügyekre vonatkozó részét illeti, főemlítendő, hogy a lelkészi karban két változás történt a legutóbbi gyűlés óta: Szabó István volt esaholyi lelkész Jakónodosra választatott, míg Hager Miklós eltavozott az egyházmegyétől, a mennyiben Darvast a borsodmegyei

Zeherjei egyházzal cserélte fel. Ugy a segédlelkészek, mint a tanítók között számos változás történt. A gyűlés fájdalommal vette tudomásul Szücs Endre nyüvedi tanítónak 37 évi működése után való elhunytát. Szomorúan vette tudomásul a gyűlés azon sajnálatos tény is, miszerint a lessi egyház elköltözés folytán oly rohamosan veszti el híveit, miszerint ha a tervezett miszsiói lelkészség minél hamarabb fel nem állittatik, az egyház rövid idő alatt végveszélybe jut. Az esperesi jelentésre vonatkozólag azon határozatot hozta a gyűlés, miszerint az jövőben könnyebb áttekinthetés végett ki fog nyomattatni.

Egyházkerületi képviselőkül a következő három évi ciklusra megválasztattak: Szemes László egyházi Dr. Miskolczi Ferencz világi tanácsbíró; póttagokul: Nádudvary Lajos egyházi, Ki-s Elek világi tanácsbíró. Az elhunyt esperes Szabó Károly emlékére teendő alapítvány-összege az eddigi gyűjtések eredménye szerint 525 koronát tesz ki. A már 13 év óta huzódó m.-telki legelő ügyben azon intézkedést tette az egyházmegye, miszerint összegyűjtendők az ezen ügyre vonatkozó összes iratok tanulmányozás végett, melótt a végdöntés megtörténék. Örvendetes tudomásul vette a gyűlés a virágzó nagyváradai leányinternátusról szóló 1902—1903-iki jelentést, továbbá özv. Bögös Lajosnak ezen internátus igazgatónéjévé való megválasztását.

Az egyetemes lelkészértekezlet fölterjesztése alapján az egyházmegyei közgyűlésekre vonatkozó tárgymutató elkészítésével Veress István egyházmegyei jegyző bizatik meg, a mennyiben 1893. ősze óta lefolyt gyűlésekhez hiányzik a tárgy mutató. Az egyházmegyei tanügyi bizottság fölterjesztése után fölolvastott a révi missiói körről szóló évi jelentés, a melyből kitünik, hogy a 319 hívővel bíró missiói kört a lelkész egy év leforgása alatt 50 ízben látogatta meg. A közpénztár gondoskodik állandóan arról, hogy a szórványokban élő hívek vallásos iratokkal láttassanak el.

A szabályszerűen lefolyt tanítóválasztásokról, a m.-telki Sorbánné alapítványról szóló jelentés után tárgyalás alá vétetett a zsákai, siteri, kisszántói, furtai és pusztatoldi egyházak építkezési ügye. A tárgyalás folyamán az egyes építkezések körül felmerülő hiányok, mulasztások azon határozathozatalra indították a gyűlést, miszerint jövőben semminemű építkezés sem foganatosítható az egyházmegye, vagy sürgős esetekben az esperes engedélyének a kikérése nélkül. A pelbárt-hídi egyháznak a tanítói javadalmi földeknek 4 évre leendő megváltására nézve engedélyt ad a gyűlés. Az élesdi egyház intézkedését az állami iskolában teljesítendő vallás- és énektanítás, valamint a kántori teendők tárgyában tudomásul vette a gyűlés, valamint teljesíthetőnek találta a lessi egyháznak az általa kezelt alapítvány ingatlanba fektetése, az iskolaalaphól vallástani könyvek beszerezhetése és végül a magtári alapszabály változtatása iránti kérvényét.

Az egyháznak az egyházmegyei 1903—33. sz. végzése értelmében betérjesztett jelentéseit a filiák gondozására vonatkozólag tudomásul vette a gyűlés s belőlök azon örvendetes tényt állapította meg, miszerint a lelkészek az eddiginél hathatósabb gondozásban részesítik a reajok bizott filiákat. A posalaki egyház telekkönyvezetlen ingatlan felől, a váucsodi egyház az ismétlő iskola felállításánál jelentett. A debreceni „Siketnémákat gyámolító egyesület” részére 10 koronát adományozott a közpénztárból a gyűlés s egyben felhívta az egyházakat, miszerint ezen nemes célra szánt adományaikat a canonica visitációkor szolgáltat-

sák át. Háger Miklós zeherjei lelkésznek megengedi az egyházmegye, hogy tovább is megmaradjon a lelkészgyámoldában. Beterjesztettek az egyes egyházak indítványai a 26/1903. sz. egyházkerületi végzésnek megfelelőleg a szegény gyermekek felruházása és étellel való ellátása tárgyában. A mennyiben a kérdést az egyházak nagyobb részt félreértették, másfelől pedig egy részök semminemű indítványt nem terjesztett be, a gyűlés a különben rendkívül fontos ügyben ez alkalommal nem alkothattott egyöntetű javaslatot.

Végül a segélykérvények elintézése után délben 1 órakor közös étkezésre jöttek össze a gyűlés tagjai a Széchényi vendéglőben. Délután bírósági ülések voltak, a mely alkalommal 5 közigazgatási és 3 fegyelmi ügyben ítélkezett az egyházmegyei bírói kar.

Körösvölgyi.

Amerikai házasságok.

Abból az alkalomból, hogy az Egyesült Államokbeli református egyház baltimorei zsinata megkereste a magyarországi ev. ref. egyház egyetemes konventjét az amerikai magyar reformátusok állandó gondozása érdekében: egy dologra vagyok bátor felhívni úgy a konvent tagjainak, mint Amerikában levő kartársaimnak s általában minden érdeklődőnek figyelmét. És ez nem más, mint az az eljárás, melyet Amerikában a házasságkötésnél a polgári és egyházi közegek követnek. Ugyanis két tanu bizonyágtétele mellett akárkiket összeadnak, minden igazoló okirat nélkül. Ezt én sehogysem tartom helyesnek. Még ha minden esetben kizártnak vesszük is a két tanu rosszhiszeműségét, megeshetik, hogy ezek a tanuk semmit sem tudnak a feleknek itthoni viszonyairól. Amint hogy meg is esett már. Legközelebb egy olyan nő kötött házasságot Amerikában, a ki itthon levő törvényes férjétől válik ugyan, de a felbontó ítélet még nincs kimondva, tehát még törvényes.

Hát, ha az illető nő Amerikában marad, éljen boldogul új férjével, bár az is méltánytalan dolog, hogy itthoni férje nem követheti az ő példáját. De mi lesz akkor, ha az a biandriába esett nő haza talál jönni, — a mi a ki- és haza vándorlás módját tekintve csaknem bizonyos, — milyen magatartást fog tanusítani a hazai törvény vele és esetleg gyermekeivel szemben? Törvényes lesz-e nálunk is ez a házasság?

Ezenkívül két olyan példát tudok, hogy kivándorolt *kiskoru* felek Amerikában házasságot kötöttek. Vajjon ezek a házasságok is érvényesek lesznek-e itthon? És ha pl. az állam nem ismeri el azok érvényességét, őket új házasságkötésre utasítja, mi, lelkészek kötelezhetjük-e őket új eskütételre? Mert megjegyzem, hogy mind a három említett házasság egyháziilag is megáldatott a pittsburgi ev. ref. lelkész által. (Már azt nem tudom, Kalassay ur volt-e, vagy az elődje Konyha Pál ur?)

Én kívánatosnak tartanám, hogy az egyetemes konvent az egyesült államokbeli ref. egyházzal együtt oldaná meg ezt a kérdést, és oda hatna, hogy az Amerikában lakó magyarok házasságkötésénél az ottani hatóságok nagyobb vigyázattal járjanak el; pl. a felek életkoráról és itthoni viszonyairól az illetékes egyházi, községi, vagy anyakönyvi hivatal részéről bizonyítványt kívánjanak.

Végül tisztelettel kérem mindazokat, kik ez ügy iránt érdeklődnek, hogy véleményüket e b. lap hasábjain közölni sziveskedjenek.

Milota, 1903. október hó.

Sipos József
ev. ref. lelkész.

Válasz a válaszokra.*

Az újabb politikai heves harcok alatt a „Magyar Szó“-ról két ellentétes vélemény került egymással szembe. Az egyik vélemény helyeselte, sőt dicsőítette politikai célzatát, harci modorát, a másik vélemény elítélte azt, kimondván, hogy a „M. Sz.“ szélsőségekbe viszi a protestánsokat. Sőt ennél még tovább is ment ez a vélemény, a mennyiben különböző pártu, előkelő államférfiak egyesültek a végett, hogy egy új protestáns napilappal megbuktassák a „Magyar Szó“-t.

„Új protestáns napilapot fognak alapítani — írja maga a „M. Sz.“ — amelylyel aztán majd ellensúlyozzák a mi politikánkat és elállják a mi utunkat“ . . . „kormánypárti, Apponyi-párti, Kossuth-párti protestáns főemberek terve ez a legújabb lapalapítás“ . . . „A megfélemlítésnek minden eszköze sikertelennek bizonyult, kijátszszák tehát ellenünk az utolsó kártyát.“ (239. sz.)

Minthogy mi, protestáns lelkészek a M. Szó-ért ügynökösködünk, részvényeket irtunk s irattunk alá lelkészi értekezleteken, egyházmegyei gyűléseken hevíltünk, lelkesedtünk, annyira, hogy a M. Szó dicsőségét jegyzőkönyveink lapjain örökítettük meg, a dicsőítést aztán a nagy nyilvánosság elé vittük, egyszóval, mivel mi, protestáns lelkészek annyira azonosítottuk magunkat a Magyar Szó-val, hogy az ő dicsősége, a mi dicsőségünk is, az ő szégyene a mi szégyenünk is: fenti idézet után elérkezettnek láttam az időt arra, hogy főleg a prot. lelkészi kar állást foglaljon. A Magyar szó mellett, ha igazat ad neki; ellenfelei mellé, ha azoknak ad igazat.

Íme, ez az oka ama kérdéseknek, melyeket a „Debreceni Prot. Lap“ szerkesztőjének küldtem azzal a baráti bizalmas kéréssel, hogy ha jónak látja, adja ki, ha nem látja jónak, még csak szerkesztői izenetben se emlékezzék meg róla! ama kérdéseknek amelyeknek elolvasására az őri egyház lelkészi hivatalából, egy gyakorlott kéz, „legközelebbi irodalmi fellépésem“ jutalmául, a szívem kellő közepébe lőtte mérgezett nyilvesszejét. Ezt a nyilvesszót majd kiveszi annak láthatatlan keze, ki a gondolatokról, érzelmekről s cselekedetekről lefejt egykor a titkofedő leplet s megfizet kinek-kinek cselekedete szerint.

A kérdésekre én megnyugtató feleletet nem kaptam. Felelek tehát azok egynémelyikére magam, meggyőződésem szerint.

Nem helyeslem, hogy a „M. Sz.“ a protestánsokkal fenyegette meg azon képviselőket, kik a „kisebb nyers erőt“ „a nagyobb nyers erővel összehasonlítva“ a koronás király által adott elégtétel után, mint már a következmények mutatják, igen nagy előrelátással a leszerelést ajánlották. Nem helyeslem pedig azért, mi-

* Ezt a cikket V. I. kollegánk a „Magyar Szó“ 255. számában azzal a kérelemmel tette közzé, hogy mi is vegyük át „hogy a kik a „Debr. Prot. Lap“-ot járják csak, — az ő t. i. V. I. álláspontját láthassák.“ Nos . . . ? hát legyen az ő kívánsága szerént. Minden megjegyzés nélkül kiadtuk a cikket, nem szükség ezzel tovább foglalkozni; álláspontunkat lapunk olvasói ismerik s le fogják vonni a konsequenciát. Szerk.

vel nem is hazafias, nem is protestáns érdek a koronás király haragját a protestánsok ellen felkelteni s napról-napra ingerlés által fokozni. Nem helyeslem, hogy a „M. Szó“ a protestáns lelkészeket egy egész cikkben a haza megmentésére izgatta, mert ilyen nagy veszély akkor még nem volt, hogy most már nem jön-e elé, azt Isten tudja. Nem helyeslem azért se, mivel, ha egy nemzeti szerenésatlanságra gondolok, lelkem remegve látja az öldöklő villámokat, melyek jobban fogják sújtani prot. egyházunkat, mint valaha. Végül nem helyeslem azért, mert az ilyen nagy veszedelem (k nélküli kiáltozásával, a „Magyar Szó“-val együtt veszítjük, mint a farkast kiáltó gyerek, hitelünket, tekintélyünket, vele együtt leszünk nevetségessé.

Azt se helyeslem továbbá, hogy az elvi harcra a legtöbbször beleviszi a személyeskedést, derek hazafiak politikai jellemének kiéleltlen sértegetését. Ugy emlékszem, hogy szerinte még báró Bánffy Dezső is „pecsovics volt,“ Kossuth Ferencz hazaáruló és így tovább. No, ha ezek nem igazi politikai jellemek: akkor ilyenfajta jellem nincs ma Magyarországon egy se. Szerintem, éppen egy protestáns szellemű lapnak kell az ilyenféle harcok utálatossága ellen küzdeni; egy prot. szellemű lapnak kell új politikai iskolát alapítani, hogy abból böles, higgadt az elv s meggyőződéshez szigorúan ragaszkodó, de éppen azért a mások becsület és jellemérzetét sohase sértő nemzedék kerüljön ki. Milyen elszomorító látvány, a mit a különböző természetű gyűlések lefelé ásaról tapasztalunk a diakgyűlésektől az országgyűlésig.

Mikor egy szép lefolyású gyűlésről olvasunk: úgy érezzük magunkat, mint a szomjas utas, ki forráshoz érkezett. És ennek a szomorú tüntetnek egyik megte-remtője, föntartója, sőt élesztője a politikai lapok ingerült, személyeskedő harca, melyben, mint a „Magyar Szó“ írja: „ütünk, vágunk.“ Igénytelen nézetem szerint, a „M. Szó“-nak, mint pártszellem által nem kötött, független prot. szellemű lapnak a leghevesebb elvi harcokban is nemes hangot kell használnia, elannyira, hogy amikor valakit — legyen az a legelsőrangú államférfi, vagy egyszerű hírlapíró — sarokba szorít, vagy éppen földre vet, elsőben is a legyőzött ismerje el benne a nemes ellenfelet. Mint a nap, szemétdombot érintve is sugarával szennytelen marad, — így, ilyen tisztán kell a „M. Szó“-nak a legádázabb küzdelemből is kikerülnie.

Egy tisztább, magasabb légkörből, az eszmények magaslatáról igyekezzék az egész magyar társadalomba bevinni a prot. szellemet; ahova iskolák tanszékeivel, templomaink szószékeivel be nem juthatunk, mint mindenki által, még az ellenfelek által is kedvelt lap, igyekezzék ő bejutni s tovább vinni azt az egész nemzetre áldást árasztó munkát, a mit mi az iskolában, templomban, tehát egy kötött helyzetben végezzük. Elvi álláspontjához való legszigorubb ragaszkodása mellett is mindezt megteheti és ha megteszi: akkor többet használ a protestáns egyházak egyetemének, mintha az 1848. évi XX. törvénycikket keresztülviszi a megvalósuláson; akkor lesz nekünk, frigyársainak öröme, dicsekedésünk tárgya.

Meggyőződésből beszélek; abból beszél más is. Több kívánságom nincs, minthogy amint én tisztelen mindenkinek még az enyémmel ellenkező meggyőződését is, tisztelje úgy más is az enyémet.

Kérdéseim között a legutolsó a legfeltűnőbb. Ez nevezetesen: „Van-e szükség más prot. lapra?“ Mielőtt e kérdésre felelnék, szavam hitele végett el kell mondanom a következőt:

Én, mint mások által is jól tudott határozottan kormánypárti ember a „Magyar Nemzet“-től pártoltam át a „Magyar Szó“-hoz, jól tudva, hogy politikai elveimnek elismerését soha, de annak elítélését s ostorozását annál gyakrabban fogom olvasni oldalairól: jól tudva, hogy én ezért még többet fogok valamivel fizetni, mivel a „Magyar Nemzet“-et a „Kereskedelmi Közlöny“ útján olcsóbban járattam.

És én ennek dacára, amint átpártoltam protestáns szellemű voltáért a „Magyar Szó“-hoz; ugy, régi idő óta, állhatatosan meg is maradtam mellette. Pedig, mikor elégedetlen voltam politikai tartalmával, vagy sértett kiváló hazafiak nevének, jellemének ócsárlása s félig olvasatlanul tettem le: rendesen a szomszéd községbe mentem át Nagy Károly öreg lelkészársamhoz, hogy lapjából elégitsem ki tudvágyamat.

Ebből elfogulatlan ember beláthatja, hogy a „M. Szó“-ért nemcsak anyagi, de erkölcsi áldozatot is hoztam és hogy azt a félreértett kérdést nem ellenséges, de őszinte, igaz jóérzésből vettem fel s a most arra adandó feleletem ennél fogva teljes hittel fogadható el.

Feleletem ez: egy kormánypárti prot. szellemű lapra van szükség, hogy a kormánypárti prot. lelkészek igénye is teljesen kielégíttessék. Ugyde — nézetem szerint — egy ilyen irányú lap alig élne túl a születése óráját, mivel a protestánsok túlnyomó többsége független elvű. Ezzel tehát jobb felhagyni. Független lapra nincs szükség; mivel kettő meg nem élhet s ha az új lap meg is buktatná a „M. Szó“-t, ez kétségtelenül maga után rántaná az új szülöttet egy közös sirba.

Maradjon csak tovább is a „Magyar Szó.“ Ez a „M. Szó“ azonban ne vigye szélsőségbe a protestánsokat, ilyen szomorú helyzetet teremtve, mint a minőbe most is jutottunk. A dinasztia szemében ugyanis — minden ok nélkül — vörös posztó vagyunk mi, nem kell hát a posztó ingerlő lobogtatásával annak ellenszenvét éppen oly kedvezőtlen időben, mint a mai is, fokozni.

A kiváló hazafiakat se sértegesse önérzetében, politikai jellemében, mert céljával éppen ellenkező eredményre jut. Az volna talán a célja, hogy a protestánsokat egy táborba hozza, a protestáns eszmét, hazafiságot ellenfeleinkkel is megkedveltessen, hogy felekezettünknek a kívül valóknál is tiszteletet szerezzen s vajjon egy lépést is haladt-e ezen az uton előre? Pedig ez a siker, minden anyagi sikernél — előttem — fontosabb. Sőt a protestánsokat is két táborra szakította; ellenfeleinknél úgy vallási, mint nemzetiségünknel a gyűlölet lángját magasabbra szította, mint volt valaha. Az igazi prot. szellem, az igazi prot. elv, műveltség és modor ilyen fiaszkót, mint a „Magyar Szó“, nem tudom mikor fogott békés időszakban.

Egy hajszálat se tágítson a „M. Szó“ politikai elvétől, vivja a nemes harcot férfias erélyvel, hazafias érzéssel, de úgy mint igazi nemes ellenfél, hogy maga mellett nem protestánsok közül is nevelje a sereget, a protestáns névnek szerezzen tiszteletet, nekünk, kik támogatjuk, örömet, dicsőséget, a hazának virágzó jólétet szerepköréhez mérten.

Utolsó szavam és kívánságom az, hogy addig is, míg Jerikó falai már a közel jövőben leomlanának s a leomlásból származó porfelhő a földre leülepednék, sőt azután is béke velünk, béke szegény hazánkkal.

Veress Imre,
irinyi ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

Mutatvány a róm. kath. hitépítő irodalom termékeiből. Dismás a jobb lator. Vigasztaló könyvecske fiatalok és öregek számára, írta: *Koneberg Ármin* sz. Bened. r. áldozár okobreni plébános. Magyarítá: *győri Farkas Sándor* esztergom főegyház megyei ny. plébános. (Az esztergomi főegyház hat. jóváhagyásával.)

6. A halál után.

A halál keserves. Sajátságos egy előny¹ lett volna az, ha az ő atyáknak² kétszer kellett volna meghalniok.

A halál és sir legyőzőjének bevonulását csak pompásnak és fényesnek gondolhatjuk. Nem nagyobb-e a pompa és fényesség, ha sok szent megdicsőült testével Jézussal bevonul a Mennybe, mintha Jézus csak egyedül vonul be megdicsőült testével?

Vajjon Jézus mint ember egyedül legyen-e testével a Mennyben mindaddig, míg szűz anyja 36.—40 évvel később a Mennybe fölvetetik?³

Éppen úgy, mint némely szent test napjainkig el nem rothadt, mint sz. Klára, bolognai Katalin Viterboi Krispin Kapucinus, Bertrand Lajos a sz. Domonkos rendi⁴ testei, úgy Krisztus is már a világ vége előtt engedhetett szent testeket dicsőségesen bevonulni a Mennybe. Ebben látom tulajdonképpen a halál, sir és pokol fölötti győzelmet és diadalt.

Azon nézet, miszerint Krisztus a feltámadt testeket csodálatosan ismét por és hamuvá változtatta, méltatlan és sokkal nehezebben elhíhető, mint azoknak Jézussal való ünnepélyes bevonulása a Mennybe.

A tudós Kornélius a Lapide valóban igazat mond, irván: „Illő, hogy Krisztus az *Istenembernek* legyenek a Mennyben szentjei testestől lelkestől. Nélkülök Jézus magános volna a Mennyben és *emberi vigasztalás* nélkül“ . . .

A szóban levő munka 99-ik lapján figyelemre méltó adatot találtam a szentek *tiszteletére* vonatkozólag; szó szerint a következő:

Ima.

Szent jó lator! Kérlek alázattal, emlékezzél meg rólam, miként egykor Jézus megemlékezék rólad, s eszközöld ki nekem hathatós közbenjárásod által a malasztot, hogy minden bűnéimet szívből megbánjam és azokért teljesen eleget tevén, halálom után nem sokára veled a Mennyben örvendhessek. Ámen.

Avagy nulla regula sine exceptione?

Közli:

Széki Akos

Rákóczi album lesz az Egyetértés karácsonyi ajándéka. Minden előfizetőjének megküldi ezt a kiválóan érdekes könyvet, azoknak is, akik most lépnek be

¹ Keserves előny! Biz' az elég sajátságos.

² A kik Jézus halálakor feltámadtak. (Máté 27. 52. 53.)

³ A megtért jobb latornak a lelke halála után azonnal alászállott Jézus lelkéhez a pokol tornácába, hol az ó-szövetség igazainak várakozniok kellett, míg a bezárt Mennország megnyílik. Megnyílt pedig Jézus Mennybenetelekor. (Az idézett 6. fejezet 1. bekezdése.)

⁴ Legujabban pedig Crispi.

az előfizetők sorába. A Rákóczi-album a nagy idők nagy emlékének hü tükre lesz, a magyar irodalom jelesei írják és a legősmertebb művészberek illusztrálják. De azonfelül, hogy a mostani időkkel oly hasonlatos historiai multat híven idézi föl az Egyetértés ebben az albumjában, nagyon érdekes szépirodalmi közleményekkel is gazdagítja. Már előre mondjuk, hogy az ország legnagyobb lapjához valóban méltó ajándék lesz, meglepetés az olvasók számára. Ismételjük: Az Egyetértésnek minden előfizetője megkapja. Az Egyetértés előfizetési ára egyébként egy hónapra 1 frt 80 kr., negyedévre 5 frt., félévre 10 frt. Az ország mostohái: lelkészek, állami tisztviselők, tanárok, tanítók, jegyzők, városi, vasuti, postai hivatalnokok, magyar katonatisztek kedvezményes áron kapják: egy hónapra 1 frt 20 kr-ért, negyedévre 3 frt 50 kr. félévre 7 frt-ért. A Divatszalon, a ház albirójának olvasmányát kívánatra szintén kedvezményesen, negyedévre 1 frt-ért kapja az Egyetértés minden előfizetője. Az előfizetési pénzeket legcélszerűbb postautalványon egyenesen a kiadóhivatalba (Budapest, vármegye-utca 11.) küldeni.

KÜLFÖLD.

Az Egyesült Államokbeli magyar ref. egyházakat fenyegető veszedelem.

(Ajánlva a konvent által kiküldött ötös bizottság figyelmébe.)

Október 6-án érkeztem meg az újvilágrész keleti kikötővárosába, New-Yorkba, hogy innen tovább utazva elfoglaljam South Chicagóban nyert lelkészi allasomat. Mindössze még három napot töltöttem az idegen hazában s természetesen az itteni viszonyokról és körülményekről, ideszakadt honfitársaink helyzetéről, a minek megismertetésére e lapnak nt. szerkesztője felkért, még sokat nem írhatok. S, hogy mégis ily gyorsan kezembe veszem a tollat, ennek oka egy sajnos, felette szomorú tapasztalatom, melyről a new-yorki magyar ref. lelkészszel folytatott párbeszéd s az átolvasott hírlapi cikkek nyomán hamarosan tudomást szereztem, s ez nem más, mint az itteni *magyar ref. egyház egységét fenyegető belső bomlás veszedelme*, a minek igazolására hadd álljanak itt a következők.

Az itt lakó magyar ref. hívők lelki gondozását és anyagi támogatását már évekkal ezelőtt a „Reformed Church in the United States“ vette kezébe. Ez egyház svájci és pfalzi kivándorlókból alakult, kik 1793-ban alakultak külön egyházba, miután addig a hollandi reformátusokkal és francia hugenottakkal közösen alkották az amerikai ref. egyházat. Symbolikus könyve a heidelbergi káté s tagja a presbyterianus szövetségnek. Ezen egyház, mely e hó végétől fogva 16 magyar ref. egyház és lelkész segélyezéséről fog nemeslelkűleg gondoskodni, legközelebb áll hazai ref. egyházunkhoz s hozzá ez év folyamán a konvent elnöksége üdvözlő átiratot intézett.

A Reformed Church in the United Stateshez tartozó ezen 16 magyar ref. egyházunkon kívül két reformátusokból alakult magyar gyülekezet a skót eredetű Presbyterian Churchhoz tartozik. Ezeknek vezetői Hamborszky Gyula és Kacziány Géza, kik otthon semmiféle theologiai képzettségben nem részesültek, lelkési oklevelet nem nyertek s hogy, hogy nem, a Presbyterian Church által magokat mégis lelkészeknek ismertették el s a hívők által is ilyeneknek tartatják magokat. Te-

hát a magyar ref. hívek két különálló felekezetbe tartoznak s az összes tartozandóság és egység hiánya már abban az esetben is sajnálatra méltó volna, ha a két felekezet között semmiféle fontosabb elvi különbség nem forogna fent, de midőn ilyenmü nehézséggel is számolni kell, a helyzet természete komolynak, sőt veszedelmesnek mondható.

Az itteni Presbyterian Church ugyanis szokásaival, szertartásaival teljesen elütő hazai ref. egyházunktól. Nem csupán az egyházmegyébe való tömörülés ellen tiltakozik independentismusra való hajlandóságánál fogva, nem csupán a konfirmációt és ünnepeket veti el, hanem a sákramentomokra nézve is tőlünk eltérőleg gondolkodik. Az urvacsora kiosztásánál a lelkész a presbytereknek adják a szentjegyeket, kik azokat a hívők között kiosztják, a keresztséget illetőleg pedig a lelkészek távolléte alkalmával a *nem lelkészek által végezhető szükségkeresztséget is megengedi*. Ez utóbbi határozottan pápistás izü tan, — ninesen ugyan kifejezve a westminsteri confesiohan, de a gyakorlati életben közérvénynek örvend. Az amerikai presbyterian Church szelleme pedig pietisztikus, ami abban is nyilvánul, hogy híveit a dohányzástól és a szeszes italok mérsékelt élvezésétől is szigoruan tiltja.

Ime röviden vázolja ez azon amerikai Presbyterian Church, melyhez a két fentnevezett „lelkész“ ur tartozik. Kisebb-nagyobb mértékben tehát már magának az amerikai presbyteri egyháznak hazai ref. egyházunktól elütő jellege is ellene mond az ezen egyházhöz való csatlakozásnak, midőn vele szemben egy a mi szellemünknek teljesen megfelelő ref. egyház létezik, de főleg ellentmond a presbyteri egyház által elfogadott két magyar lelkész minősítésének hiánya s ezeknek tendenciája, kik valódi lelkészhez nem illő módon szórják az irigy gyűlölet és széthuzás szikráit s nem az ideszakadt s még szervezett egyházbba nem tartozók ezreit próbálják megnyerni magoknak, hanem a dolog kényelmesebb oldalát keresve a már szervezett ref. egyházbba összegyűjtötteket csalogatják magokhoz s a magyar ref. egyházakkal bíró helyeken akarnak „ellen egyházakat“ (saját szavaik szerint) szervezni s e célból kérték titkarjok utján a hazai konventet magyar lelkészeknek egyházokba leendő kibocsátására. S hogy Kacziányék minő valótlan érvekkel és illetlen eszközökkel dolgoznak, eléggé igazolja Kacziánynak az amerikai „Szabadság“ f. hó 9-én megjelent számában olvasható azon nyilatkozata, hogy „míg otthon az ellenzék véres harcokat vív a német nyelv ellen s az ország forrongásban van a német szó miatt, itt Amerikában a „vastagnyaku kálvinisták“ szépen behajjtják fejüket a német igába Kuthy és társai kedvéért.“ Bánffy Dezsőről, kinek neve a Reformed Church in the United States elnökségéhez írott üdvözlő levélben bent olvasható, ekként nyilatkozik: „báró Bánffy Dezső, a nagy-schwarzgelb hazafi, kinek neve örök időkre sárga-fekete betűkkel lesz beírva hazánk történetébe, mindig örül azon, ha a magyar reformátusság itt is német szolgálatban áll, mint a hogy otthon a Tiszák és az ő közreműködésével sikerült az osztrákság szekerébe befogni őket.“ Ezen hamis kortesfogás, mely a nép megtévesztésére alkalmas, eléggé jellemzi őket.

Ha hozzá vesszük ezekhez még azt is, hogy a két magyar presbyteri egyház önállóságát a Presbyterian Church elnyomja (pl. magyar és angol pénzen épült templomok kizárólag az angol egyház nevének épülnek, a perselypénz sem a magyarokat illeti) és szertartásainak elfogadását a magyar egyházaktól is meg-

követeli (Kacziány is skót minta szerint urvacsoráztatja híveit), s a hazai ref. egyházzal való minden kapcsolatot szétbontani igyekeznek; ha hozzá vesszük még ezekhez azt is, hogy a Presbyterian Church saját titkarjának bevallása szerint ez időben még nem rendelkezik pénzeszközökkel, melyek nélkül magyar egyházaink nem állhatnak meg saját lábokon: nem nehéz belátni, hogy a Presbyterian Church, mint a mely az általa nyújtott segély fejében a magyar egyházak autonómiáját, szabad fejlődését elnyomja, nem közelíti meg még távolról sem az önzetlenül segélyező Reformed Church-öt, mely a traditióknál s jelen helyzeténél fogva legközelebb áll hozzánk, évenként ezereket költ reánk a nélkül, hogy hazai magyar szokásunkat, liturgiánkat változtatná s autonómiánkhoz egy ujjal is nyulna. A lelkészektől csupán csak azt kívánja meg a bennünket pártfogó Reformed Church előjárósága, hogy évnegyedenként jelentést terjeszzenek be hozzá kifejtett munkásságokról.

Ezen Reformed Church-al szemben most a Presbyterian Church is lépéseket tett arra nézve, hogy hazáról lelkészeket hozasson, a nélkül, hogy tudná, hogy ez által őket az itteni ref. egyházak lelkészeivel keserves testvérharcba állítaná. Mert nem szükséges bizonyítani, hogy a szakadas nagyobb arányokat öltve, főleg akkor, ha a konvent esetleg lelkészek kiküldésével erkölcsi súlylyal jönne segítségökre, az itteni ref. egyházakra volna első sorban végzetes kimenetelü, de káros hatását bizonyára érezné előbb avagy utóbb a hazai ref. egyház is, a mennyiben az amerikai és magyarországi ref. hívők állandó összeköttetése folytán ezen irány utat törne otthon is, és hiabavaló szektáskodásra vezetne.

E bajnak akarja elejét venni az itteni ref. egyházak lelkészi kara, mely a konvent elé memorandumot szándékozik terjeszteni azon kérelemmel, hogy csupán a Reformed Church in the United States számára bocsásson ki lelkészeket a jövőben is, miként eddig s a Presbyterian Church szolgálatába állókat, ha ilyenek kerülnének, ne azonosítsa többé a ref. egyház lelkészeivel.

Ezen észrevételemmel akartam e b. lap olvasóinak s különösen a konvent által az amerikai ref. magyarság ügyeinek intézésére kiküldött ötös bizottságnak figyelmébe ajánlani s felhívjam reá a megérdemelt szükséges közérdeklődést.

New-York, 1903. Október 9.

Nánássy Lajos

chicagói ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— 1000. egyezer koronás alapítvány a debreceni egyetemre. A karcagi ev. ref. egyháztanács 43 903. sz. a. kelt határozata kapcsán egy 1000 koronás alapító levelet küldött be a főtiszt. püspöki hivatalhoz a Debrecenben felállítandó bölcsészeti fakultás számára: az alapító level szóról-szóra így hangzik: *Alapító oklevél.* Melynél fogva a karcagi ev. ref. egyház áthatva azon magasztos eszme által, mely a magyarországi összes ev. ref. egyházak kebeleiben a Debrecen sz. kir. városban létesülendő bölcsészeti fakultás felállítása iránt országsherte megindult — mely eszme hivatva van a hazai reformátusok legfőbb vágyát: a

református egyetem felállítását, — megvalósítani, ezen üdvös és anya-egyháznak felvirágoztatását célzó mozgalomban a maga részéről is részt venni szándékozván; de másrészt azon reményben is, hogy ezen intézmény áldásos hatását majdan fiaink is érezni fogják s ily módon adományának ezen egyház is gyümölcseit látandja: mindezen okoknál fogva a karcagi ev. ref. egyház a Debrecen sz. kir. városban felállítandó bölcsészeti fakultás céljaira 1000 kor. szóval egyezer korona alapítványt tesz; mely összegnek az 1904. évtől számítandó 10 (tiz) év alatt 100 (száz) koronás részletekben kamat nélkül a debreceni ev. ref. collegium pénztárába leendő befizetésére magát ezennel lekötözteti; a debreceni ev. ref. collegium vezetőségét pedig is, míg a fentjelzett bölcsészeti fakultás Isten segedelmével felállítható leendő, ezen alapítvány folytán befolyandó összegnek kezelésével s a fenti célra leendő gyümölcsoztásával ezennel megbizza. Melynek erejére a karcagi ev. ref. egyház nevében alóírott lelkész elnökök kiadtuk ezen alapító oklevelet s erről a debreceni ev. ref. collegium vezetőségét ezen alapító oklevélnek az ev. ref. egyházkerület főtiszteletű püspöki hivatalának megküldése által értesítjük. Kelt Karcagon, az 1903. év március hó 22-ik napján tartott egyháztanács gyűléséből. *Boros Ambrus* s. k. egyházi jegyző. *Madarász Imre* s. k. prezsbít. elnök. *Papp Elek* s. k. főgondnok.

— **Püspökjelöltek a dunamelléki egyházkerületben.** Szász Károly lemondásával üresedésbe jött a dunamelléki egyházkerület püspöki széke. A szavazás elrendeltetvén, rövid idő alatt be fog a tölteni. Hogy aztán tájékozódjanak, a kerület főbb vezetői. — rendes szokás szerint, — még a lemondás napján ugynevezett „bizalmas értekezletre“ gyűltek össze a Lónyay-utcai ev. ref. főgymnasium nagy termében. A korifeusok egy része a püspöki székre *Baksay Sándort* a solti egyházmegye nagyérdemű s országos híres esperesét, Kunszentmiklós ékeesszóló papját ajánlotta, kinek Szász Károly és Filó Lajos mellett már a 20 év előtti püspökválasztás alkalmával is tekintélyes pártja volt. Mások azonban — s ezek között volt a dunamelléki egyházkerület 8 esperese közül 6 — *Petry Elek* a budapesti ev. ref. theologia derék, munkabíró tanárát óhajtja megválasztani, mint a ki kiváló adminisztratív tehetségének, mint a beteg püspök helyettese, kétségtelen jelét adta. Különben ez csak a legelső lépés a püspöki szék betöltésére, mert hogy ki lesz tényleg a püspök, az nem az értekezlet tagjain áll, hanem függ az egyes egyházak presbyteriumainak a szavazatától. Mi tőlünk távol van még csak a gondolata is annak, hogy dunamelléki testvéreink belügyeibe avatkozzunk; annyi bizonyos, hogy mind a két szóba hozott férfiú méltó a püspöki székbe s nehéz lesz közöttük választani azért, mert egyiknek a fényes *multja*, másikkal *munkabírása* s így a *jövője* jöhet tekintetbe. Kíváncsian várjuk a választás eredményét. Adjon az Isten bölcsességet és világosságot mindeneknek lelkébe, kik e nagy fontosságú aktus véghezvitelében közreműkölni hivatva vannak.

— **A debreceni evang. reform. theologia akadémia** hittanszaki önképző társulata a kálvinista öntudat erősítése céljából 1903. október hó 31-én, d. u. 5 órakor a főiskola disztermében hatodik *protestáns estélyét* rendezti. Számozott ülőhelyek ára 50 fillér. A jegyek Csáthy Ferencz könyvkereskedésében vehetők át f. hó 27-től kezdve. A terem fél 5 órakor fog kinyitni. Felülfizetéseket köszönettel fogad s hirlapilag

nyugtáz a rendezőség. A jobboldali mellékerem ingyen ruhatár lesz. Müsor: 1. „Hit.“ Bognár Ignác. Éneklí a főiskolai énekkar. 2. A protestáns estélyek ez évi szakaszát megnyitja Balogh Ferencz theologiai tanár. 3. Fiamnak. Irta: Arany János. Szavalja Dóczy Irén urleány. 4. Okt. 31. Irta és előadja: Harsányi Pál senior, a H. Ö. T. elnöke. 5. Ének a virágról. Irta és szavalja: Baja Mihály hittanhallgató. 6. 179. dicséret 10. verse. Éneklí a közönség.

— **Lelkészválasztás meghívás utján.** A bakonszegi lelkészi állomás betöltése tárgyában a lapunkban is jelzett előleges intézkedések október 25-én befejezést nyertek. Az egyházmegye részéről megjelent választó-küldöttség előtt a gyülekezet választó tagjai egyhangulag, lelkesedéssel kiáltották ki Biber József esztári lelkészt bakonszegi lelkésznek, és így a küldöttség őt meghívás utján egyhangulag, közfelkiáltással megválasztott lelkésznek jelentette ki. Nem csak azért adunk kifejezést örömmünknek, mert a bakonszegi gyülekezet vezérlete továbbra is derék férfiú kezére jutott, hanem azért is, mert a hivek lelki békéje az együttérzés következtében a választással járó szokott izgalmak teljes kikerülésével meg van őrizve. A viszálykodással járó választások az egyház beléletében sokszor hagynak szomorú nyomokat maguk után. Vajha mindenkori sikerülne a választások alkalmával Isten segedelmével a belbékét megőrizni úgy, mint Bakonszegen. Őszintén kívánunk erőt, segédelmet lelkésztársunknak az új állomáson.

— **Adományok egyetemünkre.** Faragó Bálintné sz. Sarkadi Juliánna f. évi. május hó 11. elhalván, végrendeletében egyetemünk javára 200 koronát hagyományozott, miről a főiskolai ügyészi hivatal hivatalos értesítést vett. Néhai Doszpoly János jogutódai pedig befizették a nevezett végrendelező akaratához képest a collegiumi pénztárba az egyetem céljaira hagyományozott 500 koronát. Biztató jelek ezek arra nézve, hogy e nagy nemzeti és protestáns érdek iránt ujlág kezd ébredezni az áldozatkészség. Példát vehetnek róla mindazok, kik eddig csak szóval szerettek harcolni, egyetemünk létesítése körül, de az áldozathozatal fokáig még nem tudtak fellelkésedni. *Doceant exempla!*

— **A tanév félévi beosztása.** A közoktatásügyi miniszter tudvalevőleg az intenzivebb tanítás érdekében elrendelte a középiskolákban a tanév félévi beosztását. A miniszter most újabb rendeletet adott ki, a mely szerint — mint a „Magyar Tanügy“ írja — a félévi beosztás a többi iskolánemekre is terjesztessék ki. Ezek alapján a jelen tanévben már a tanítóképzőkben, felsőbb leányiskolákban és polgári leányiskolákban is a félévi beosztás lép életbe. A kereskedelmi iskolákban ez tudvalevőleg már régibb idő óta fenáll.

— **Meghívó.** A bodófalvai ev. ref. egyház új templomának 1903. évi november hó 1-ső napján, vasárnap délelőtt 9 órakor kezdődő *felavatási ünnepé-lyére* van szerencsénk tisztelettel meghívni. Bodófalva, 1903. október hó. Az egyháztanács nevében: *Szöllősi Imre* ev. ref. lelkész. *Jantó Gergely* egyházi gondnok. Október 31-én este 5 és november 1-én reggel 5 óra tájban érkező vendégeinkre a bálinczi állomáson kocsik fognak várakozni. Vidékről jövő vendégeinket kérjük, hogy eljövetelel szándékukat, a mennyiben szálást igényelnek, érkezésük előtt legalább egy nappal előbb tudatni méltóztassanak a lelkészi hivattal. Az ünnepély utáni társas-ebéd díja: 2 korona. Este népmulatság. A bodófalvai ev. ref. új templom 1903. évi november hó 1-ső napján tartandó felavatási ünnepé-

lyének sorrendje. 1. Kezdő ének: XC. Zsolt. 1. verse. 2. Ének: 74-ik dicséret 1. 2. 3-6. versei. 3. Felavatási imát és beszédet mond: Pap Imre hódmezővásárhelyi lelkész, tanácsbíró. 4. Keresztel: Szondy Géza kisperegi lelkész. 5. Esket: Szabó Béla igazfalvai lelkész. 6. Urvaesorai agendát mond s kenyért oszt: Zöld Mihály végvári lelkész, kehelyt oszt: Szöllősi Imre bodófalvai lelkész. 7. Záró imát mond: Szöllősi Imre bodófalvai lelkész. 8. Ének: CXXII. Zsolt. 3. verse. 9. Hymnus: éneklí az egész gyülekezet.

* * *

Természetesen Főtiszteletű s Méltóságos *Kiss Áron* püspök ur legelső helyen hivatott meg ez ünnepélyre. Menne is nagy lelki örömmel. De számolnia kell magas korával s az őszi idő bizonytalan szeszélyeivel. Így csak lélekben ünnepel a bodófalviakkal; de így igazán. Valamint mi is! Szerk.

— **Meghívó.** A Komáromi-ház (Kossuth-utca 12.) elhelyezett, a szatmári békére vonatkozó emléktáblának f. évi november 1-én, vasárnap d. e. 11 órakor végbenemő *Ünnepi Leleplezésre*. Sorrend: 1. Hymnus. Éneklí a Petőfi-dalkör. 2. Alkalmi beszéd. Mondja: Géresi Kálmán, a Csokonai kör elnöke. 3. A Komáromi-ház története. Felolvassa: Zoltai Lajos, a Csokonai-kör választmányi tagja. 4. Az emléktábla áadása s átvétele. 5. Szózat. Éneklí a Petőfi-dalkör. Debrecen, 1903. október hóban. A *Csokonai kör elnöksége*.

— **Gyászhir.** „Ama nemes harcot én megharcoltam, futásomat elvégeztem a hitet megtartottam. Végzetre eltételek nekem az igazság koronája...” (2. Tim. 4, 7. 8.) Szívünkben és lelkünkben mélységes fájdalommal tudatjuk, hogy családunk oszlopa, a legnemesebb, legjobb ferj, a gyöngéden szerető édes apa, testvér, vő és sógor *Vállaji Sipos Imre* a belényesi református egyház huszonnégynéven át hivatott szeretett lelkésze, egyházmegyei tanácsbíró, Biharvármegye törvényhatósági bizottságának, Belényes képviselőtestületének tagja, a belényesi választókerület függetlenségi és 48-as partjának, az iparos-kör és iparisk. biz. elnöke stb. folyó év és hónap 25-ik napjának reggelén áldásos életének 54-ik s harmadik boldog házasságának 9 ik évében átvirradt az örökkévalóságba. A megboldogult hűlt tetemei október 27-én délután 2 órakor fognak a háznál tartandó ima, s a ref. templomban tartandó ima, s a ref. templomban tartandó rövid gyászbeszéd után az ev. rel. temetőben örök nyugalomra tetetni. Belényes, 1903. év október hó 25-én. Az emlékezet angyala öröködjek siri álma felett! némai Tatay Etel neje, Irma, férjezett Batori Zoltánné, Béla, Róza, Irén gyermekei. Batori Zoltán veje, Batori Olga, Margit, Kornélia, Jolán, Zoltán, Jenő unokái. Testvére: Sipos János b. ujlaki ref. lelkész nejével Ladányi Jolannal s Kálmán, Jolán, János, Lujza, Imre, Kornélia és Ida gyermekeivel. özv. Kovács Ferenczné, özv. Sipos Pálné, özv. Szappanos Sándorné, a Szappanos, Réthey, Sófálvi család, s az egész rokonság nevében is.

Szerkesztői üzenet.

Dr. M. J. ügyvéd **Bonyhád**. Ha a debreceni ős kollegiumnak minden volt növendéke oly meleg érdeklődéssel viseltetnék ez iránt az iskola iránt, mint te, — akkor egyetemmé fejleszté

tése nagyon könnyű volna. Különben a pénzeket átadtam Dr. Ferenczy Gyula barátunknak. A nagy könyvtárban igen értékes numismatikai gyűjteményünk van; hadd gazdagítsák ezt az általad küldött ezüst pénzdarabok is. Melegem üdvözlünk. — **Ny. L. Békés.** Bejött; várom a folytatását is.

Tartalomjegyzék: Ének a reformatio évfordulójára. P. Nagy Zoltán. — Reformatio évfordulóján. Nagy István. — Nehány temetési énekeinkről. Révész Kálmán. — **T a n ü g y:** Az érettségi vizsgálatok eformájához. Barcsa János. — **K ö z é l e t ü n k:** Szász Károly püspök lemondása. Szerkesztő. — A bihari ev. ref. egyházmegye őszi közgyűlése. Körösvölgyi. — Amerikai házasságok. Sipos József. — Válasz a válaszkora. Veress Imre. — Irodalom. — **K ü l f ö l d:** Az Egyesül Államokbeli magyar ref. egyházakat tenyegető veszedelem. Nánassy Lajos. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályásat.

A balmaznemetujvárosi ev. ref. egyház I—II-ik vegyes osztályu tanítói állomására. Javadalom 900 korona és természetbeni lakás. Kötelesség: az I—II. vegyes osztály szokás szerinti tanítása, lelkész és kántor akadályoztatás esetén leendő kisegítése. A pályázati kérvények folyó évi november hó 12-ig, Dr. Baltazár Dezső felügyelő lelkészhez H.-Szoboszlóra küldendők.

B.-ujváros, 1903. okt. 20-án.

tisztelettel

Kovács Mihály.
egyház jegyző.

1—1.

Pályásat.

Bibliai Szemelvények könyvének készítésére.

Szerkeszteni s kiadásra készíteni kell Bibliai Szemelvények könyvét 9—15 éves (I—IV. középisk. osztálybeli) tanulók használatára, alkalmazva a ref. vallásitanításnak a konvent 1901. évi áprilisi 38. jkv. sz. határozatával megállapított tervéhez.

Kivánalmak:

1. Elkészítendő a jelzett célnak megfelelő könyv kimerítő vázlata (részletes tartalomjegy-

zéke.) a bibliai könyvek olvasmányul felveendő részeinek, verseinek pontos megjelölésével, valamint a szemelvény-szakaszokhoz bevezetésül, vagy áttekintésül irandó cikkeknek, s az áthajlásul alkalmazandó kivonatoknak egyenkint való cím-jelzésével.

2. Magok a szemelvények, nyomtatott Biblia-példányból kimetélve, ragaszthatók be, megfelelő helyeken, a pályadolgozat kötetének papírlapjaira.

3. A szemelvények ezen szövegein szükségeseznek mutatózó nyelvi és stílusbeli javítások, széljegyzetek alakjában elejétől végig pontosan eszközözlendők. Hasonlóan adandók a legszükségesebb magyarázó jegyzetek.

4. Egyes bibliai részekből azok a kivonatok, a melyekre csak teljesség kedvéért, áthajlásul és a szemelvényekbe szöveg szerint fölvelt részek egybekapcsolásául van szükség, a bibliai nyelv egyszerűségével fogalmazva, véglegesen kidolgozva, illesztendők be ott, ahol soruk jő.

5. A szemelvény-szakaszoknak a gyermeki olvasók felfogásához szabott bevezetései vagy áttekintései is mind ki legyenek dolgozva s helyökre illesztve.

Az ezen követelések szerint készült pályadolgozatok idegen kézzel írva, bekötve, lapszámozva, a pályázó nevét rejtő jelíges levél kíséretében 1904. évi június hó 30-ig alulírott-hoz mint a ref. Egyetemes Tanügyi Bizottság elnökéhez, (Komáromba) küldendők be.

Az egyetemes Tanügyi Bizottság birálata szerint elfogadásra érdemesnek ítélt legjobb munka jutalma 1000 (egy ezer) korona.

Az elfogadott munka a Magyarországi Ref. Egyetemes Egyház tulajdona lesz, s minden kiadása, javításai, változtatásai iránt a konvent feltétlenül rendelkezhetik.

Komárom, 1903. október 15.

Antal Gábor
E. T. B. elnök.

1-1.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁTOTT: 1845-BEN.